



Östersjölaxälvar i Samverkan

Yttrande angående remiss

Datum

2024-04-23

Dnr

2024-001467

Mottagare

Havs- och Vattenmyndigheten

Yttrande gällande ändrade regler för fiske av lax, fiske med fast redskap och nät i Östersjön samt om undantag för att upprätta transportdokument.

Med ett stort stöd från de svenska Östersjölaxälvarnas förvaltningsorganisationer för Havs- och Vattenmyndighetens fortsatt målmedvetna arbete med att förvalta och hållbart nyttja landets populationer av vildlax så stödjer Östersjölaxälvar i Samverkan (ÖiS) stora delar av HaV:s förslag till förändring av föreskrifter. Vi vill dock med detta yttrande även lämna några ytterligare tillägg och synpunkter i arbetet mot en ny ekosystembaserad och beståndsspecifik förvaltning.

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) ansvarar för frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag och hav och ska bl.a. verka för en hållbar förvaltning av fiskeresurserna. Myndigheten får meddela föreskrifter för fiskevården och fiskets bedrivande som kompletterar EU:s gemensamma fiskeripolitik. Vi är väl medvetna om att HaV sätter sina regler utifrån fiskevårdsskäl för att våra unika laxbestånd som vi fortfarande har kvar ska kunna överleva. Målsättningen inom EU:s gemensamma fiskeripolitik har i många år varit att nå ett optimalt nyttjande av alla fiskbestånd. Det innebär att man vill kunna fiska så mycket som möjligt utan att riskera beståndens livskraft på lång sikt; fisket ska ske enligt MSY (Maximum Sustainable Yield).

Östersjölaxälvar i Samverkan vill poängtera att MSY, innebär en orättvis fördelning av vad som skulle kunna vara en oerhörd resurs för fler än de ca 80 personer som bedriver yrkesfiske efter lax på svensk sida (och hur många det nu kan röra sig om på finsk sida?). För att uppnå MSY så krävs ett förhållandevis begränsat antal vuxna laxar där antalet varierar från älv till älv. Med endast ca 30% av antalet vuxna laxar som vattendraget teoretiskt kan hålla så kan MSY uppnås och upprätthållas i de enskilda bestånden! Övriga 70% av våra laxbestånd tillåts att fiskas upp i det kommersiella fisket längs våra kuster.

Vi har idag flera bestånd där långt färre än 100 individer kommer tillbaka för att leka varje år men ändå tillåts dessa bestånd att beskattas i det kommersiella fisket. I landets Östersjölaxälvar bedrivs fiskevård och upplåtelse av fisket av hundratals förvaltningsorganisationer som i sin tur företräder i storleksordningen 15 000 fiskerättsägare som med dagens förvaltning aldrig får tillgång till den resurs som laxen skulle kunna vara.

Våra älvar och åar ses med dagens fiskeripolitik som smoltproducerande enheter där vi i älvdalarna endast får tillbaka en spillra av vad bestånden skulle kunna vara. Östersjölaxälvar i Samverkan vill att Östersjölaxen nyttjande ska baseras på att det samhällsekonomiska värdet maximeras. Att den vilda Östersjölaxen skulle tillåtas att vandra hem till sina älvar i stället för att fiskas upp av det kommersiella fisket. Detta skulle främja utvecklingen av sportfisketurism i älvar och hav och rekreativvärdet av sportfisket skulle öka. Med starka och livskraftiga bestånd så finns även förutsättningarna på sikt för ett hållbart småskaligt yrkesfiske.

Förslagna föreskriftförändringar med motivering

- **14 kap. 3 §, FIFS 2004:25**

Vi står bakom HaV:s förslag kring fördelning av den svenska kvoten på lax till delområde 31 samt att det finns en bifångskvot om 400 laxar i delområdena 22 – 30. Vi står även bakom förslaget att fisket stoppas och fällorna lyfts upp när det återstår minst 3000 laxar i delområde 31 för att åter få fortsätta längre fram när huvuddelen av den vilda laxen har passerat.

Mellanårsflex

Östersjölaxälvar i Samverkan motsätter sig dock att HaV nyttjar möjligheten till bestämmelser om mellanårsflexibilitet i artikel 15.9 i grundförordningen* och överföra kvot som inte nyttjats under 2023. På grund av denna mellanårsflexibilitet är det enligt HaV möjligt att föra över 2 295 laxar till 2024 års laxfiske. Enligt HaV:s bedömning finns det därför möjlighet att fördela totalt 17 411 laxar till svenskt licensierat yrkesfiske 2024.

Östersjölaxälvar i Samverkan menar att svensk kvot för 2024 under inga omständigheter ska tillåtas att överstiga 15 116 laxar. Vi vet inte om säsongen 2024 års återvandringen blir lika katastrofal som säsongen 2023.

2023 fiskade yrkesfisket hela sommaren utan att lyckas fiska upp sin kvot. En mer adaptiv förvaltning skulle ha stoppat fisket under de omständigheter som rådde under säsongen 2023. Resultatet blev att den oväntat svaga återvandringen innebar att redan svaga bestånd beskattades oerhört hårt under 2023 då yrkesfisket tilläts fiska hela sommaren. Effekterna av detta var tydliga i våra älvar där uppvandring och fångster var en bråkdel mot tidigare år.

* Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013 av den 11 december 2013 om den gemensamma fiskeripolitiken.

Umeälvens fredningsområde

Östersjölaxälvar i Samverkan i samråd med Ume/Vindelälvens Fiskeråd kräver att fisket i Umeälvens fredningsområde inte ska tillåtas från den 1 juli utan ovillkorligen ska upphöra med anledning av beståndssituationen i Vindelälven. Flertalet av de fiskare som fiskar i Umeälvens fredningsområde har fällplatser utanför gräns för fredningsområde.

- **11 kap. 10 §, FIFS 2004:25**

Vi står bakom HaV:s förslag om skyldigheten för transportföretag att medföra transportdokument enligt artikel 68.1 i förordning (EG) nr 1224/2009 inte ska gälla vid transport inom hamnområdet eller högst 20 km från landningsplatsen.

- **5 kap 6 §, FIFS 2004:36**

Vi står bakom HaV:s förslag kring *Fiske med fast redskap, ryssjor och visst nätfiske i delområde 31.*



- **5 kap x §, FIFS 2004:36 – NY**

Vad gällande *Fiske med fast redskap, ryssjor och visst nätfiske i delområde 30* så vill Östersjölaxälvar i Samverkan att föreslagna restriktioner ska gälla redan från den 1 april, precis som i delområde 31. Motiveringen är att alla vildlaxstammar vandrar norrut under försommaren och passerar delområde 30. Laxen anländer normalt redan i mitten eller slutet av maj till sina hemälvar. Att tillåta dessa redskap som är avsedda för lax i delområde 30 under vildlaxens primära vandringsperiod är helt vansinnigt. Detta oberoende av tidigare års inrapporterade fångster i delområde 30 före den 1 juni.

- **5 kap 6 b §, FIFS 2004:36**

Östersjölaxälvar i Samverkan motsätter sig HaV:s förslag om att ge länsstyrelsen rätt att trots 6 § bevilja tillstånd till den som bedriver fiske med stöd av fiskelicens att fiska med högst två fasta redskap efter andra arter än lax, som längst t.o.m. den 31 maj, om redskapet ger ett undantag från landningsskyldigheten enligt gällande EU-rätt.

Östersjölaxälvar i Samverkan motsätter sig alla dispenser som urholkar effekterna av lagstiftningen. Detta är ett fiske med fällor avsedda för lax och som riskerar att fånga stora mängder lax. Det är även en kontrollfråga som ytterst kommer att belasta kustbevakningen vilka tidigare har uttryckt att detta försvårar deras tillsyn.

I flera av de nordliga älvarna har vi lax redan från mitten av maj. Det är de stora vilda honorna som kommer först till våra älvar och som är de viktigaste individerna för att upprätthålla och stärka våra bestånd. Att öppna upp möjligheten för ett fiske under den tid då de första laxarna kommer till älvarna kommer att medföra stora bifångster av lax men även fångster av öring som rör sig mycket under försäsongen. Det är svårt att kontrollera regelefterlevnaden att yrkesfiske verkligen återutsätter dessa bifångster. Oavsett så medförde detta fiske efter andra arter en onödig hantering av vild lax och öring som riskerar att dö eller avbryta sin lekvandring.

Östersjölaxälvar i Samverkan välkomnar och delar HaV:s ambition att öka andelen odlad lax i yrkesfiskets fångster. Baserat på biologisk rådgivning och utfallet av de sista årens fiske i förhållande till beslut om nyttjande av kvoten bedömer HaV att fisket efter lax med fasta redskap i ökad utsträckning bör styras mot bestånd av odlad lax och starka bestånd av vild lax. Samtidigt bör skyddet för svaga bestånd av vild lax stärkas ytterligare. De odlade bestånden anländer senare och uttaget på dessa odlade bestånd ökar med en senare fiskestart.

Östersjölaxälvar i Samverkan efterlyser en mer adaptiv och ansvarsfull förvaltning av Östersjölaxen. En kall vinter med ett svårt isläge vet vi kommer att senarelägga återvandringen av laxen till sina älvar. Detta kommer att medföra att en större andel av de tidigt vandrande stora vilda laxhonorna kommer att fångas i det kommersiella fisket. Vi vill därför föreslå en senare fiskestart till den 20 juni för säsongen 2024.

Med samma motivering motsätter vi oss starkt i vanlig ordning att ge länsstyrelsen i Västerbotten rätt att ge tillstånd till den som bedriver fiske med stöd av fiskelicens att fiska med högst två fasta redskap fr.o.m. den 12 juni i området mellan latituden 63 30 N och länsgränsen mellan Västerbottens och Norrbottens län.

- **Bilaga 5, FIFS 2004:36 – Moälven Idbyån**

Östersjölaxälvar i Samverkan tillsammans med Moälvsfisket ställer oss bakom HaV:s föreslagna lydelse kring fredningsområdet för Moälven/Idbyån.

Ytterligare synpunkter

- 1. Sänk minimimått på lax i havet till 50 cm för att minska utkast samt att öka uttaget på fisk med endast ett havsår.**

Vissa år kan andelen lax med endast ett havsår s.k. grilse vara rikligt förekommande i vissa områden. Yrkesfiskarna tvingades att återutsätta en stor del av sin fångst då dessa fiskar ofta underskrider gällande minimimått på 60 cm. Med ett år där en stor andel av de återvändande laxarna endast har ett havsår så får detta stora konsekvenser på antalet laxar som yrkesfisket tvingas återutsätta. Ett minimimått på 50 cm, även i havet, skulle likställa vad som redan gäller i sötvatten för lax.

- 2. Inför enligt SLU:s förslag* fler kvot/förvaltningsområden för att på ett bättre sätt kunna styra fisket mot framförallt odlade bestånd.**

HaV har tidigare år beställt rådgivning från SLU Aqua om att dela in Bottniska viken i fler kvot- eller förvaltningsområden än de som använts under senare år, det vill säga ICES delområde 31 och 30. Syfte är att utveckla en mer beståndsanpassad förvaltning. HaV anser att en indelning av ICES delområde 31 i flera kvot- eller förvaltningsområden kräver en mer utförlig analys, bl.a. vad avser de exakta gränserna för en sådan indelning. Därutöver krävs också att HaV:s system för registrering av yrkesfiskets rapportering ändras så att det går att härleda rapporterade fångster till fällornas placering i relation till kvot- eller förvaltningsområden. Det har vi förstått inför 2024 års fiske inte funnits resurser att utreda gränser för lämpliga kvotområden och ändra i rapporteringssystemet.

ÖiS anser det som ett helt nödvändigt steg för att kunna uppnå en mer beståndsspecifik förvaltning och hoppas att det ska finnas resurser för att utreda detta vidare så att det går att implementera redan till säsongen 2025.

* Dannewitz et al, Biologisk rådgivning inför översyn av bestämmelser för fiske med fasta redskap efter lax och andra arter längs norrlandskusten. SLU ID: SLU.aqua.2020.5.4-39

- 3. En utredning av omfattning och gränsdragning av terminalområden bör utföras med syfte att minska bifångst av vild lax och därmed onödig hantering av vild lax.**

HaVs målsättning är att öka andelen odlad lax i fångsterna. Då vissa av terminalområdena, exempelvis Luleälven är väldigt stora och/eller ligger i anslutning till älvar med svaga vilda bestånd så bör en utredning av omfattning och gränsdragning av terminalområden utföras med syfte att minska bifångst och hantering av vild lax.

- 4. Sverige bör införa ett plombsystem för yrkesfiskefångster av lax liknande det som nyttjas i Finland. Systemet bör utföras så att söt- och saltvattenfångster lätt kan urskiljas.**

Sverige bör införa ett plombsystem för yrkesfiskefångster av lax liknande det som nyttjas i Finland. Detta för att underlätta kontroll av fångster och spårbarhet och obligatoriska

informationen om fångstplats i älv eller hav. Dock bör fiskestarten under inga omständigheter tillåtas bli tidigare än 17 juni.

5. Validerade uppgifter om typ av redskap och position ska finnas för alla fällor (fasta redskap) inom samtliga ICES delområden.

I arbetet mot en mer beståndsspecifik förvaltning behövs kunskap om vart och i vilken omfattning beskattning av våra bestånd sker. Denna kunskap behöves för att möjliggöra den framtida förvaltningen. HaV behöver säkerställa att uppgifter om hur många fällor som fiskar, vilken typ av fällor och exakt vart dessa fällor fiskar för att kunna jobba mot en mer beståndsspecifik förvaltning av våra enskilda bestånd. Trots att dessa krav redan finns på yrkesfisket i delområde 31 så har, vad vi förstått, inte alltid korrekta uppgifter inkommit.

Motsvarande rapportering om fälltyp och positioner måste även finnas för Finsk sida.

En fysisk inventering av antalet fällor bör årligen utföras för att säkerställa att samtliga fällor som ligger ute är inrapporterade. Förslagsvis skulle denna inventering kunna göras med tillförande av extra resurser till Kustbevakningen. Alternativt berörda Länsstyrelser eller kommuner med hjälp av älvarnas förvaltningsorganisationer.

6. Förbud för icke licensierade fiskare att fiska med fasta redskap som i någon del är högre än 1,5 meter.

Östersjölaxälvar i Samverkan tycker det är bra att HaV har infört en begränsning hur många fasta redskap som icke licensierade fiskare får använda. Vi anser dock att fiske med fast redskap som i någon del är högre än 1,5 meter ska vara helt förbjudet för icke licensierade fiskare. Då det är frågan om ett fiske för husbehov ser vi inte hur det går att motivera användandet av yrkesmässiga redskap, än mindre att tillåta att få använda två fasta redskap per person.

7. Ökad kontroll och tillsyn.

Med fler regler och en mer beståndsspecifik förvaltning ökar kravet på tillsyn. ÖiS vill veta hur HaV har tänkt kring vem som ska ansvara för och utföra kontroll vad gällande infiskning, att vittjanpåse används, fällornas positioner och typ, att fällorna inte fiskar under olovlig tid samt att allt utkast dokumenteras och rapporteras in?

Fiskekontrollen bör utökas för laxfisket. EU-kommissionens granskning av Sveriges laxfiskekontroll visar på allvarliga brister och för att så snabbt som möjligt komma till rätta med de problem som har påpekats bör en utökad tillsyn och landningskontroll prioriteras.

8. Inget fortsatt undantag från landningsskyldighet.

Från den 1 januari 2024 upphörde det tidigare undantaget från landningsskyldigheten vid fiske av lax med fast redskap att gälla.

Baltfish har utarbetat ett fortsatt undantag som föreslås kompletteras med möjligheten att utrusta fartygen med en vattenfylld behållare i vilken laxen kan placeras direkt vid vittjning av push-up-fällor/pontonfälla.

För att kunna bygga upp våra bestånd och få till en fungerande förvaltning anser ÖiS att ett fortsatt undantag från landningsskyldigheten under inga omständigheter bör tillåtas. Tydliga resultat från både svenska och finska studier visar på oacceptabelt hög dödlighet vid hantering av fisk i Push-up-fällor trots användande av vittjanpåse.

Under rådande sjukdomssituation samt med de begränsade möjlighet att kontrollera att reglerna efterlevs så anser ÖiS att fiske med fasta redskap inte ska ha något fortsatt undantag från

landningsskyldigheten och att Sverige ska verka för att undantag från landningsskyldighet ska upphöra så fort som möjligt.

Östersjölaxälvar i Samverkan vill än en gång påpeka att fortsatt fiske med fast redskap avsett för lax efter andra arter efter att kvoten för lax är fylld och fisket efter lax har stoppats ska förbjudas. Dessa redskap är avsedda för lax och är placerade längs kusten i syfte att fånga just lax. Det innebär en onödig hantering av lax som utgör den huvudsakliga fångsten i många fall. Laxen, som här är oönskad bifångst skadas eller dör dessutom bevisligen i stor utsträckning. Undersökningar utförda av Sveriges Lantbruks Universitet (Östergren et al.2020) visade på hela 48% mortalitet av laxar återutsatta från push-up fällor. Det finns även en uppenbar risk att laxen kan återfångas flera gånger under sin migration i olika push-up fällor och därmed riskera en mortalitet på mer än 48%. Push-up fällor är därmed inte lämpliga som selektivredskap vid tillhörande hantering, sortering och återutsättning framför allt av större mängder lax i fällan. Detta gäller även vid användande av vittjanpåse eller med vattenfyllda tankar i båtarna.

Då det ofta under sensommar och höst i våra mindre skogsälvar är lågt och varmt vatten så går ofta laxen i kustområdet närmast respektive älvmyrning och väntar på bättre förutsättningar för att gå upp i dessa älvar. Under lång tid riskerar då de mindre älvarnas ofta svaga bestånd för en onödig hantering i dessa laxfällor som fiskar efter andra arter.

9. Vi vill att HaV ger uppdrag till SLU att från befintlig modell ta fram hur många vuxna laxar våra Östersjölaxälvar och åar maximalt skulle kunna producera.

Inom den gemensamma fiskeripolitiken är målet att samtliga fiskade bestånd ska uppnå maximal hållbar avkastning (MSY), vilket för vildlaxbestånden innebär att varje enskilt laxbestånd ska återställas och bevaras över nivåer som säkerställer en produktion av laxsmolt motsvarande minst 75 % av den maximala potentiella produktionen.

Formen på en typisk rekryteringsfunktion innebär att det ofta krävs en betydligt lägre andel lekfisk än andel smolt i relation till potentialen för att uppfylla MSY (Östergren m.fl. 2015).

*Det krävs endast ca. 30% av det potentiella maximala antalet lekfiskar för att uppnå nuvarande MSY-mål! Från Östersjölaxälvar i Samverkan vill vi att HaV ger uppdrag till SLU att med senaste uppgifter om restaurerade områden samt laxförande biflöden ta fram hur många vuxna laxar våra Svenska Östersjölaxälvar och åar skulle kunna producera.

Vi vill maximera antalet vuxna individer som kommer tillbaka till våra älvar och åar och utifrån det få till en rättvis och långsiktigt hållbar fördelning av de möjliga överskott av vuxen fisk till de olika intressenterna.

* Dannewitz et al, Biologisk rådgivning ”Svenska laxbestånd i Östersjön – status, exploatering och förvaltning”. SLU ID: SLU.aqua.2020.5.4-39 Med hänvisning till kapitel 6, Aktuella förvaltningsfrågor.

10. Vi vill att HaV ger uppdrag till SLU att se över samtliga svenska Östersjölaxälvars produktionskapacitet.

Det är fortfarande flertalet av de totalt 16 svenska vilda bestånd som underskrider MSY målet. Produktionskapaciteten MÅSTE löpande ses över i våra älvar och åar då fler områden har tillgängliggjorts. Laxen vandrar idag längre och nyttjar biflöden i en större utsträckning än vad som ligger till grund för de beräkningarna för maximal produktion som används idag. Vi är sannolikt betydligt längre från att nå MSY målen om en ny och mer relevant bedömning av produktionskapaciteten i våra älvar och åar skulle göras. Här ska även potentiella älvar ingå som ännu inte klassas som vildlaxälvar av ICES.



11. All vild öring ska återutsättas från yrkesfisket, om reglerna tillåter, i delområde 30 och 31.

Den oreglerade beskattningen på våra redan svaga öringbestånd är stor med laxfällor och nät. HELCOM har utvecklat en statusindikator för havsöring som bygger på ICES-skattningar av observerade och förväntade (potentiella) tätheter av stirr i olika områden samt data på uppvandring av lekfisk. Enligt denna indikator varierar status mellan regioner och bedöms vara särskilt låg i delområde 30 och 31.*

Östersjölaxälvar i Samverkan anser att all vild, icke fenklippt, öring ska, om det tillåts återutsättas från fiske med nät och fasta redskap i delområde 30 och 31.

* Magnusson et al, Biologisk underlag ”Svenska havsöringbestånd på västkusten och i Östersjön – status, exploatering och förvaltning”. SLU ID: SLU.aqua.2020.5.4-39

Avslutningsvis

Av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013 för den gemensamma fiskeripolitiken framgår bland annat att medlemsstaterna ska tillämpa försiktighetsansatsen i fiskeriförvaltningen och ska säkerställa att nyttjandet av de levande marina biologiska resurserna sker på ett sådant sätt att populationerna av skördade arter återställs till och bevaras över nivåer som säkerställer en maximal hållbar avkastning (MSY). Laxen finns även upptaget i Art- och habitatdirektivet, rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, vilket innebär att medlemsstaterna har ett utpekat ansvar för bevarandet av denna art och dess livsmiljöer.

Vår kännedom om olika bestånds utbredning och faktiska potential är idag ytterst bristfällig. Flera av våra kvarvarande bestånd har under 100 individer som kommer tillbaka till sina hemälvar för att leka varje år. Vi vet idag att de till och med finns genetiska skillnader på lax inom samma vattendrag. Lax som vandrar långt i t.ex. Kalixälven jämfört med de laxar som vandrar kortare skiljer sig från varandra. Samtidigt så sker merparten av beskattningen av våra svenska bestånd fortfarande i ett blandbeståndsfiske på stora områden längs den svenska och finska kusten med begränsad tillsyn och kontroll. Vi har även en allvarlig sjukdomsproblematis som påverkat laxen i varierande omfattning under senare år.

Östersjölaxälvar i Samverkan stödjer Havs – och Vattenmyndighetens målsättning att fortsatt jobba mot en ekosystembaserad och beståndsspecifik förvaltning med ett ökat skydd för de svaga bestånden av lax, öka andelen odlad lax i fångsterna och öka möjligheten att successivt nå de mål för bestånden som anges inom den gemensamma fiskeripolitiken (GFP) och HELCOM. Tillika genomförandet av miljömålen Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans levande kust och skärgård samt Ett rikt växt och djurliv.

För Östersjölaxar i Samverkan
Thomas Johansson
Nedre Kläppen 21
934 93 Kusmark
thomas.johansson@ostersjolaxalvar.se
Tel: 070 – 581 70 29

Thomas Johansson